

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Skryté možnosti využití naturální obligace

Naturální obligace je právním institutem, s nímž se v praxi setkáváme velmi zřídka. Ačkoliv bývá většinou spojována s promlčením, možnosti jejího využití jsou mnohem širší. V tomto článku bych se proto rád na toto téma zaměřil.

Naturální obligace v českém právu

Pojem naturální obligace je záležitostí právní teorie a česká právní úprava se velice přesvědčivě tváří, že s něčím podobným nemá nic společného. Neexistuje žádný zákonný název, nemáme zákonnou definici ani ucelenou úpravu a celý koncept lze dovodit pouze z několika ustanovení nacházejících se napříč občanským zákoníkem.

Zřejmě nejdůležitějším ustanovením je v tomto ohledu § 2997 odst. 1 občanského zákoníku (jde tedy o součást úpravy spadající pod bezdůvodné obohacení), které praví, že nelze požadovat vrácení jednou plněného, pokud tak bylo činěno na základě dluhu nežalovatelného, promlčeného nebo neplatného pro nedostatek formy, přičemž právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu nebyl povinen, ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl. Jsou tu tedy v zásadě dvě skutkové podstaty. Jak jsem již naznačil, koncept naturální obligace není vyhrazen definicí a lze jej dovozovat pouze na základě právních důsledků, které zákon s některými jednáními spojuje.

Proč plnit bez právního důvodu?

Na jedné straně tu máme dluh, jehož plnění, zjednodušeně, nelze vymoci. Pojem dluhu je otázkou, ani jeho definici v zákoně nenalezneme. Není zcela zřejmé, zda je možné za dluh považovat jakoukoliv subjektivně vnímanou povinnost, nebo pouze takovou povinnost, která má alespoň elementární právní základ (např. hra a sázka - zákon sám stanoví, že zde dluh vzniká, pouze na jeho splnění není právní nárok). Představme si však následující situaci: zůstavitel projeví před budoucími dědici jasnou a bezpochybnou vůli změnit svou závěť ve prospěch osoby, která z původní závěti prospěch mít neměla žádný. Hned následujícího dne však zemře, aniž by svou poslední vůli změnil. Pokud dědici budou cítit morální povinnost vůči této třetí osobě, která na základě původní závěti neobdrží nic, lze takovou povinnost považovat za dluh ve smyslu tohoto ustanovení? Ač tradiční římskoprávní pojetí naturální obligace hovoří ve prospěch takového výkladu, co do ryze českých pramenů je toho málo, oč se lze opřít.

Na straně druhé hovoří zákon o plnění, k němuž není právního důvodu, pokud o tom ochuzený věděl. Plnění si lze představit různé druhy: může být majetkové i nemajetkové povahy, od pomoci na stavbě po pozvání na večeři. U majetkových plnění v konceptu naturálních obligací se přitom nabízí určité propojení s tzv. věnováním a darováním. Pokud jde o věnování, tedy „darování“ z pouhé společenské služby, jehož funkcí není primárně samotný převod vlastnického práva, nýbrž plnění společenské konvence, v zásadě na sebe úprava navazuje, byť se zcela nekryje - věnuji-li ze společenské služby, nemohu žádat žádné protiplnění ani požadovat vrácení věci (např. z titulu bezdůvodného obohacení). Na jedné straně tu máme věnování, které je společenskou úsluhou, a na druhé straně ustanovení § 2997, které umožňuje i plnění, jímž společenská úmluva není. Je otázkou, zda tato úprava obstojí vedle úpravy darování a lze je aplikovat zároveň, nebo zda se zde vytváří třetí skupina bezúplatných

plnění, která nespádají ani do jedné ze zmíněných dvou kategorií, tedy zda můžeme hovořit o věnování, ostatních naturálních obligacích a o darování. Tato otázka je přitom významná, jelikož darování je specifickým právním jednáním se svými důsledky (dar lze např. odvolat, to však plnění z naturální obligace nelze, stejně tak by bylo možné bezúplatně převést vlastnické právo k hodnotné věci – tedy mimo rámec společenské služby – a přitom se vyhnout riziku, že bude takové jednání prohlášeno za neúčinné odpůřčí žalobou, jako by tomu hrozilo v případě darování). Přestože se podobný závěr může někomu zdát nanejvýš podezřelý, přesně takový smysl tradičního pojetí naturální obligace je. Bude však nutno připomenout, že jednání se posuzuje vždy podle svého obsahu. Strany by tedy v případném soudním sporu musely prokázat, že skutečně existovala naturální obligace, na jejímž základě bylo plněno, jinak půjde o darování.

Toto pojetí má oporu i v odborné literatuře a judikatuře Nejvyššího soudu: „Přestože dikce § 2992 o. z. se liší od znění § 2997 o. z., je zřejmé, že oba budou dopadat na případy dobrovolného poskytnutí plnění jiné osobě, jež není možno pokládat za činěné na základě darovací smlouvy či jiného obdobného právního úkonu“[1] (citováno v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2018, sp. zn. 28 Cdo 5089/2017). Závěr, že existuje množina případů bezúplatného převodu vlastnického práva, které jsou činěny pouze z titulu ustanovení § 2997 občanského zákoníku, z citovaného textu přímo vyplývá.

Proč se naturální obligace nevyužívá?

Přestože institut naturální obligace může být v praxi velmi praktický, v českém právním řádu je jeho využití marginální a omezuje se především na promlčení. Je přitom zjevné, že jeho prostřednictvím lze velmi elegantně vyřešit mnohé běžné majetkové vztahy, které se často poněkud nešikovně řeší prostřednictvím různých kombinací darování, koupí a směn. Naturální obligace dává možnost řešit zjevné nespravedlnosti, které z důsledné aplikace práva vyplynou, uspořádat rodinné majetkové vztahy nebo vztahy mezi dědici. Skrytý potenciál je tedy veliký.

Závěr

Je zřejmé, že právní základ existuje, je však otázkou, do jaké míry ob stojí koncept naturální obligace vedle darování před soudy a zda k ní soudy nebudou s ohledem na jistou neobvyklost jejího využití v Česku spíše skeptické. Dosud neměly možnost se k tomuto tématu příliš vyjádřit, uvidíme, zda tu šanci dostanou.

Mgr. Libor Nerad,
advokát

Moreno Vlk & Asociados

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736
Fax: +420 224 818 736
e-mail: paha@moreno-vlk.eu

[1] ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-656-6

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamená bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)